

Nadenken, bespreken, uitproberen

Het mocht geen dikke pil worden, maar zeker ook geen receptenboekje. 'Leren op een groen kompas' beoogt een handig boekje te zijn voor docenten die er nou eens eindelijk achter willen komen wat competentiegericht leren eigenlijk betekent.

Leren op een groen kompas' is een uitgave van het APS en is geschreven door Teja van der Meer en Tine Visschedijk, onderwijsbegeleiders van het APS. Het boekje komt voort uit het denktankproject 'Competentiegericht opleiden', een door het ministerie van LNV gesubsidieerd project. De reden voor de subsidie was dat 'er in het groene onderwijs ontwikkelingen gaande zijn waar competentiegericht denken over onderwijs goed in past. Zoals ontwikkelingen rondom het buitenschools leren, de experimenten rondom leerwerktrajecten en werkplekstructuur, de KS 2000+ en vooral de modernisering van de beroepsbeelden in de groene sector.'

Teja van der Meer en Tine Visschedijk maakten er een handzaam boekje van. Zij constateren dat er van het begrip 'competentie' talloze betekenissen in omloop zijn. Met het boekje willen ze niet alleen de zoveelste bijdrage leveren aan de verheldering van deze materie. Het is ook als stimulans bedoeld om zelf na te denken hoe je in het groene onderwijs nog meer aan

het verwerven van competenties kunt werken. Bovendien geven ze praktische tips hoe je op een eigen studiedag uit de voeten kunt met competentiegericht leren.

Misverstanden

Voor de verduidelijking van het begrip competentiegericht leren, spitten de schrijfters flink wat literatuur door. Daarna dringt de vraag zich op: hoe vertalen we dit naar het onderwijs? Aan de andere kant is het ook niet de bedoeling dat het een receptenboekje wordt waarin staat: onderwijs, zo moet het. Tine Visschedijk licht toe: "We vinden het belangrijk dat docenten zich in eerste instantie een helder beeld vormen van waar het vooral om gaat bij competentiegericht leren. Vervolgens kunnen ze dan samen nagaan wat ze zelf willen bereiken. Hoe moet je actief zijn om verder te komen? Er bestaan nogal wat misverstanden over wat de betekenis is van competenties voor het onderwijs." Misverstanden als: competentiegericht leren is leren in de

praktijk. Dat is het ook, vindt Tine Visschedijk, maar dat is het niet alleen. "Het gaat om de kwaliteit van de leeromgeving. De leerlingen kunnen ook in school uitgedaagd worden prestaties te leveren waardoor ze hun persoonlijke kwaliteiten ontwikkelen." Een ander punt: het zijn eindtermen in een nieuw jasje. De schrijfters hopen dat het straks niet die kant op gaat. Competentiegericht leren vraagt wel een andere benadering. Niet hemelbestormend nieuw, benadrukt Visschedijk, het sluit aan op ontwikkelingen en ideeën die de laatste jaren steeds meer ingang vinden in het onderwijs, maar het gaat steeds een stapje verder.

Wendbare kennis

Maar wat is competentiegericht leren dan eigenlijk? Competentiegericht leren heeft een andere insteek van het leerproces, betoogt Visschedijk. "Het is handelingsgericht. Het leren van fragmentarische, losstaande kennis en vaardigheden staan niet langer centraal. Leerlingen moeten de kans krij-

FOTO: STUDIO ANDRÉ RUIGROK

Competentiegericht leren: leerlingen krijgen de kans te leren hoe ze adequaat kunnen functioneren in concrete, authentieke situaties

Drie stelregels

Drie bondige uitspraken over leren uit 'leren op een groen kompas' van APS:

Stelregel 1: Leren is iets actiefs, is uniek en gebeurt altijd en overal.

Leren gebeurt altijd en overal. Leerlingen zijn niet blanco. Voor ieder van hen zal het leerproces anders verlopen en zullen de leerresultaten verschillen. Geen beginsituatie of eindsituatie is uniform te maken. Wel is belangrijk in de opleiding maatstaven te hebben waaraan leerlingen de mate van hun competenties kunnen afmeten.

Stelregel 2: Leren is ook reflecteren

Reflectie is nadenken over jezelf, over ervaringen en gebeurtenissen waar je bij betrokken bent.

Stelregel 3: Leren is vooral in de context leren

Denken en leren zijn geen activiteiten die zich in het luchtledige afspelen. Het gebeurt altijd in een situatie en vaak zijn er andere mensen bij betrokken.

gen te leren hoe ze adequaat kunnen functioneren in concrete, authentieke situaties. De context van het handelen als toekomstig beroepsbeoefenaar is daarom van groot belang. Kennis en vaardigheden vloeien daar op een natuurlijke wijze uit voort. Daarnaast is aandacht voor reflectie noodzakelijk. Het is belangrijk om te weten waarom je iets doet en waarom je iets zo doet." Leren moet niet statisch zijn, vinden de schrijfters van 'Leren op een groen kompas.' Leren moet wendbare kennis opleveren. Het beroep verandert, de beroepsbeoefenaar moet kunnen meegroeien. Dat vereist aandacht voor houding en ontwikkeling van de persoonlijke kwaliteiten van elke leerling.

Uitproberen

Dat zo'n andere insteek niet zo maar plaatsvindt, beseffen de schrijfters terdege. Op veel groene scholen gebeuren echter al dingen waarop voortgebouwd kan worden. Het boekje is dan ook vooral als handreiking bedoeld voor groene scholen die hun leerlingen (nog) meer competentiegericht willen laten leren. Belangrijk bij het veranderingsproces, ondervond Visschedijk, is dat je als docent succes ervaart in andere dingen uitproberen. Voorwaarden daarvoor zijn, denkt ze, dat je met elkaar genoeg tijd hebt voor nadenken, bespreken en uitproberen. Daarnaast is de steun van de leiding nodig en,

indien gewenst, externe begeleiding. Als voorbeeld wordt het Groencollege in Goes beschreven. Op die school ontwerpen derde- en vierdejaars mbo-leerlingen zelf leertrajecten.

Heterogene groepjes van leerlingen verwerven via een offerte opdrachten afkomstig uit het bedrijfsleven en uit maatschappelijke instellingen. De essentie van het leren in dit voorbeeld is dat er een grote invloed van de leerlingen op het leren plaatsvindt. Bovendien leren de leerlingen in een authentieke context en leren ze in grote gehelen. Het toetsen en beoordelen gebeurt samen en is dus intersubjectief.

Kompas

Scholen die ook aan de slag willen met competentiegericht leren krijgen in het boekje het advies eerst duidelijk te bepalen welke kant ze uit willen. Teja van der Meer en Tine Visschedijk gebruiken daarvoor de metafoor van het kompas. Een kompas kan helpen bij het bepalen van de koers. Dat betekent dat er mensen in de school moeten zijn die met dat kompas de koers van de school in de gaten houden. De route naar het doel kan wisselen. Als je een route uitstippelt en het kompas vervolgens in de la legt, is dat prima als je precies weet wat je einddoel is. Dit is een manier die goed past bij het beroeps- onderwijs met de eindtermen als gedetailleerd uitgewerkt doel. Als je

op weg gaat met regelmatig een blik op het kompas, past dat bij het kennen van de bestemming, je doelen, en weten dat je er kunt komen, maar niet de route ernaar toe. Deze metafoor past bij competentiegerichte leertrajecten. Belangrijk is dan dat een school zijn eigen weg vindt, en dat iedereen wel weet welke koers er gevaren wordt. Als school moet je ook niet alles ophangen aan een methode of systeem, vindt Tine Visschedijk. "Bij de koers die je uitstippelt kun je kiezen voor de weg van bijvoorbeeld probleemgestuurd onderwijs of werken met projecten. Als de manier waarop je dat invult helemaal niet blijkt te werken, kun je je manier van werken meer of minder veranderen. De conclusie is dan niet: de koers is helemaal mislukt, maar hoe kun je beter je doelen bereiken?"

Het boekje 'leren op een groen kompas' geeft stof tot nadenken en geeft mogelijkheden om met elkaar te praten over competentiegericht leren. Door er samen over te denken en er over te praten word je gestimuleerd iets te doen, denkt Visschedijk. "Het blijft voor een groot deel toch afhankelijk van wat je als docent zelf vindt, wil en kan doen. Er bestaat geen eenvormigheid. Niet alleen leerlingen, maar docenten zijn en blijven zelf verantwoordelijk voor wat ze leren en doen." ∞

Marijke van Kerkhoven